

De Gebouwen der Abdij te Middelburg, gezien van de Balans af, dus van buiten gezien

WAARHEEN WIJ DEZE WINTER WEKEN

Het Lot joeg ons deze winter voort, weg uit het oude, vertrouwde huis, in het dorpsbuurtje van de groote stad. Naar Middelburg, en voor onbepaalde tijd. Nu moest er in Middelburg een wijkplaats worden gevonden. En waar het Zorg en Kommer waren, die ons joegen en verdreven, voelden we wel heel erg de behoefte aan een werkelijke wijkplaats, waar de omgeving alleen al geschikt zou zijn om ons te troosten en als het ware liefdevol tot zich te nemen.

Wat kon de lijst der V.V.V. hier raden? Naar één plaats drong ons hart. Geborgen wilden we zijn in de Abdij. Versterkt wilden we worden door de machtige bouwwerken, temidden daarvan wilden we wonen. We zouden trachten, al was het dan voor korte kwartieren, onze zware gedachten van ons af te zetten, wandelend in de beroemde en zoo schitterend gerestaureerde kloostergang om het Muntplein. Dan zouden we stilstaan voor de kapittelzaal, afdalen naar de krochten daaronder, met hun wonderschoone gewelven, gedragen door korte, sterke, zware pijlers met de ruw-behakte koolbladkapiteelen, die zoo zeldzame vormen.

Deze oorden zijn niet geregeld voor het publiek toegankelijk. Doch men kan ze op bepaalde tijden, hetzij gratis, hetzij tegen geringe entree bezichtigen. En als men de gezaghebbers over gebouwen en tijden weet te overtuigen van uw waarachtige belangstelling en liefde, dan kunt ge komen, wanneer ge de troost en de versterking noodig hebt, die de wonderschoone Gothische vormen geven kunnen.

Men zegt, dat helderzienden de gedachten der geloovigen boven hunne hoofden zien koepelen tot bouwsels van de allerschoonste vormen. Voor ons is de Gothiek de in steen uitgedrukte gedachten der geloovige scharen, hun gebeden, de opheffing hunner zielen tot den Eeuwige.

Hoe goed was het, dat er binnen de poorten dezer wonderschoone Abdij gelegenheid is tot wonen!

Aan het eeuwenoude Abdijplein, in de historische boeken genaamd: De Groote Binnenhof, staat het Hotel de Abdij. We kenden het alleen van des zomers. Vele malen kwamen we er gedurende vele zomers als passanten. Als de oude boomen van de Binnenhof volop in het blad stonden en een heerlijke koele schaduw wierpen, welkom, omdat het Hotel met zijn langgestrekte gevel in de zomerzon straalde. Als stoelen en tafeltjes buiten waren gezet, op de eigen stoep van het hotel, maar ook, gedurende de drukke Donderdagen,

bij vele tientallen onder het lommer der boomen, midden op het plein.

Donderdag is het Marktdag in Middelburg. Dan trekt heel Walcheren ter markt en de mooiste costuums zijn dan nog, in zeer grooten getale, te zien. Ook rijden de heerlijke, selgroengeschilderde huifkarren met hun sneeuw witte overspanning de aloude veste binnen. En de lage melkkarren, balanceerend op trage, groote, roode wielen, een Zeeuwsche op de bank, dwars over de melkbussen heen.

Dan vult zich ook de gaanderij van de Boter- en Eierbeurs, vlak tegenover een der poorten, die toegang geven tot het Abdijplein.

De Markt en de Beurs hebben zulk een wijdverbreide naam en faam, dat de autocars tot ver uit België komen. Dat de Engelschen er voor oversteken en er een trip voor maken. Dat de zeilers van vele nationaliteiten, die voor Veere liggen met hun jachten, Donderdags niet zeilen, maar naar Middelburg gaan.

En waar komt dat internationale publick dan in hoofdzak samen, nadat ze moegedrenteld zijn op de Markt en hun oogen hebben uitgekeken op de Boter- en Eierbeurs? Op het Abdijplein, voor het Hotel de Abdij.

De Middelburgers zelf vinden het een heel verzeije, dat gedoe eens gade te slaan, wandelen naar hun Abdijplein, het hart hunner dierbare stad, drinken een kopje koffie bij het Hotel of lunchen mee. Twee honderd lunches op zoo'n Donderdag zijn heel gewoon voor Hotel de Abdij.

U hebt natuurlijk gelezen omtrent de onteigeningsplannen van het Rijk. Alle kranten hebben er vol van gestaan. We hebben de ontroering en de schrik der Middelburgers meegemaakt. Ze zeggen: „Zeker, de gevel van het Hotel de Abdij past niet temidden der zoo schitterend behouden Abdijvleugels, die uit de 12e, 13e eeuw dateeren.

De woning van den Commissaris der Koningin, recht tegenover Hotel de Abdij gelegen past er ook niet. Het Rijk zegt, dat het die ruimte van het Hotel noodig heeft ter uitbreiding van het Rijksarchief, gevestigd in de Noordelijke vleugel van de Abdijgebouwen.

En de Provincie, die haar lokaliteiten heeft in het schoonste gedeelte der Abdijgebouwen, de Westelijke vleugel, komt ook ruimte te kort. Zoo als het aloude Hotel daar staat (de prachtige monumentale schoorsteen in de Thoolsche kamer draagt het jaartal 1665) deugt het allermintst als archief. Het zal dus afgebroken

Allerlei corporaties drongen naar een andere oplossing. Moge het Middelburg gegeven zijn, dat het Rijk een andere oplossing zoekt en vindt.

In de Abdij wilden we dus wonen. En talloos waren onze bezoeken aan de wonderschoone gebouwen. Ook wilden we weten omtrent de gebouwen. Wanneer ze ontstaan waren, en hun lotgevallen in de loop der eeuwen. Want dat vele eeuwen over hun daken zijn gegaan, ziet de leek al dadelijk.

We vermoedden verwantschap tusschen de architectuur der Abdij en van die van het Binnenhof te 's-Gravenhage. We studeerden ijverig in Brugmans en Peters: „Oud-Nederlandsche steden” en wel in het tweede deel: „De stad met haar kerken”. En in Vermeulen „Geschiedenis der Nederlandsche Bouwkunde”. Bovendien lieten we ons voorlichten door een jongen enthousiast en deskundige.

De Abdij te Middelburg en het Binnenhof te 's-Gravenhage behooren tot de Vlaamsche Baksteengothiek.

De Haagsche kelder, onder de Ridderzaal, vertoont dezelfde koolbladkapiteelen van de krochten onder de Middelburgsche kapittelzaal. Brugmans en Peters staan op één punt vlak tegenover Vermeulen. De eersten zeggen, dat de veste Middelburg al bestond, toen de Praemonstratensers, volgelingen van den Heiligen Norbertus, in 1125 de Abdij binnen de wallen stichtten. Vermeulen noemt als stichtingsjaar 1128 en schrijft, dat eerst de Abdij gesticht werd en daaromheen de plaats zich vormde, die in de onrustige tijden der 12e eeuw door wallen omgeven werd en daardoor tot stad werd. Dat men geen absoluut oordeel hierover kan hebben, komt door de groote brand van 1492, waarbij de geheele bibliotheek van de Abdij met het geheele archief verloren ging.

In alle geval is de Middelburgsche Abdij het eerste klooster, dat zich bevond binnen de wallen eener stad. Totnogtoe lagen de kloosters buiten, op het land. De kloosterlingen hielden zich bezig met land- en tuinbouw en veeteelt. Ze organiseerden markten. Geleerden, ook bouwkundigen waren er onder hen. De twaalfde eeuw was een zeer rumoerig, woelig en gevaarlijk tijdvak.

Talloozen zochten rust en vrede in de kloosters, wier aantal ontzaglijk steeg. Toen eenmaal de stichting van een klooster in een veste een succes was geworden, volgden er vele andere dusdanige stichtingen: 1170 Dokkum, 1190 Nijmegen, 1289 Witte Vrouwenabdij Utrecht. In de 13e eeuw had Amsterdam 24 kloosters, waarvan 19 vrouwenkloosters!

De Abdij in Middelburg is Nederland's best bewaard middeleeuwsch klooster. Hoeveel er in de loop der jaren aan is verbouwd, verwoest, bijgebouwd, gerestaureerd, weer afgebruken, de bestaande gebouwen met hun pleinen en toegangen beslaan heden ten dage nog een oppervlakte van bijna twee hectare.

Het tegenwoordige Hotel de Abdij ligt ter plaatse van de voormalige bakkerij en brouwerij van het klooster.

De Hervorming verjoeg de monniken uit de Abdij. Maar de Staten begrepen de waarde der hechte en sterke gebouwen en bestemden ze gedeeltelijk tot vestiging van hun administratie, tot berging hunner archieven en tot logies en woningen. Zoo vond men in de Abdijgebouwen de Statenkamer, die nu nog praat met de schoonheid der zeer kostbare gobelins, meest zeeslagen voorstellend. Het Admiralteits-Hof, de Rekenkamer, de Munt van Zeeland, het Artilleriehuis. Woningen van den Admiraal, de Raadsheeren, den Rentmeester, de bodui.

De woning van den Commissaris der Koningin in Zee-

worden en in harmonie met de omgeving weer worden opgebouwd, zooals gebeurd is met de twee conciergewoningen, gelegen naast de kantoren van de Polder Walcheren. Architectonisch zal er dus heel wat gewonnen worden. Maar wie zal naar de architectuur komen kijken, als men een doode hoek maakt, van wat nu en vooral in de zomer, zooveel leven en beweging tot zich trekt? De drommen Engelschen en Amerikanen zullen er overheen gevoerd worden, to do the Abbaye. Maar zal de herinnering daaraan dan beklijven, zooals nu, nu ze urenlang kunnen genieten van de schoonheid van linker- en rechtervleugel, bij hun koffie 's morgens, hun thee 's middags, en 's avonds allebei? En wat zal Middelburg gaan ontberen, als we een onzer grootste attracties, onze grootste attractie, moeten gaan offeren. Elke bezoeker doet zijn inkoop en stellig zal het aantal bezoekers hard terugloopen.”

Toen we Middelburg verlieten, was alles in rep en roer en in actie. Hoe kon de Middenstandsvereniging zich zoo maar kalm zijn Hotel de Abdij laten ontnemen?

land, een geheel stijlloos gebouw, ligt ingesloten tusschen de noordelijke, westelijke en zuidelijke vleugel van de de Abdijgebouwen.

Achter deze woning, er bijna pal tegenaan, liggen nog enkele zeer schoone gebouwen, tot de Abdij behorend, rondom een vriendelijke strook groen. Achter de westelijke vleugel staat de Abdijkerk met de Lange Jan van Middelburg, wiens carillon het zingend hart van Middelburg is. Lange Jan kwinkelt bij de gansche dag, want hij zingt zells bij het kwartier. Verrukkelijk om aan te hooren. Doch ook heél attent van de vroede vaderen der veste Middelburg, om het carillon 's avonds kwart voor elf stop te zetten tot zeven uur in de morgen. De Abdijkerk bestaat uit twee kerken: de Koorkerk en de kerk, die het schip is der oorspronkelijke Abdijkerk. Omdat dit schip van later datum is dan het koor, spreekt men van Nieuwe Kerk. Twee predikanten preeken Zondags in twee onmiddellijk naast elkaar gelegen kerken.

Al wat we aan troost en rust zochten, daar in de Abdij, hebben we gevonden.

De avond daalde. In de schemering leek het plein, de Grootte Binnenhof, zich toe te sluiten. De toegangspoorten hebben niet eens deuren, maar in de schemering konden we ons voorstellen, dat ze gesloten waren. Steeds stiller werd het plein, steeds zeldzamer de auto's, die het, komend uit de Gistpoort, van de zuidpoort tot de noordpoort overstaken. Steeds schaarscher de wielrijders of de voerders. Tot de Binnenhof reeds vroeg in de avond verlaten lag. De tweede poort in de Noordzijde is voor voerders bestemd en is zeer goed verlicht, de heele nacht door. Zoo blijft men, ook 's nachts, de schoonheid van het plein en de gebouwen zien.

In slapelooze nachten geen schooner mogelijkheid en

uitredding, dan te gaan zitten in de chaise-longue voor het eene raam en over het plein te kijken, waar rust en vrede heerschen.

En de meest volmaakte stilte. Zoo hebben we de stilte nog niet leeren kennen. Niet op de hei, en zeker niet aan zee.

Maar op één avond is die stilte heerlijk onderbroken. Het Prinsesje was geboren. Door de Noordpoort kwam een zeer lange stoet. Een fakkeloptocht. Men trok in breede rijen om het plein heen en defileerde langs de woning van den Commissaris der Koningin. Prachtig was het, de poort te zien worden tot een grot van vuur. Heel lang bleef dat schouwspel, want de lange stoet trok door diezelfde poort weer weg. Aandoenlijk was het schouwspel geweest, de dag te voren, zoo gauw na het bekend worden der blijde tijding, die ons even over tien al bereikte, dat we er verwonderd over waren.

De tijding. De vlaggen uit, uit alle zes de Abdijtorens, uit het Hotel, uit de woning van den Commissaris, uit de Griffie, het Rijksarchief, de Polder Walcheren.

Voor de hoofdingang van des Commissaris' woning fluks een portiek gebouwd van pasklare linnen schermes. De Commissaris en Mevrouw in hun geopende deur. En daar: het garnizoen van Middelburg, komend van de Balans, de Noordelijke poort door. Marcheërend rond het plein. Brengend hun gelukwenschen en heilbeden.

Het Abdijplein is het hart van Middelburg. Een hart, dat krachtig klopt.

Moge het niet tot stilstand geloemd worden.

We zochten een wijkplaats. We hebben die gevonden, daar, waar eeuwen op ons neerkeken: in de Middelburgsche Abdij.

S. Lugten-Reys

